

Samantekt á umsögnum um drög að leiðbeiningum og ramma að áliti sveitarfélaga með undir 250 íbúa um stöðu og getu þeirra til að sinna lögbundnum verkefnum

Innviðaráðuneytinu bárust 13 umsagnir í samráðsgátt stjórnvalda um drög að leiðbeiningum og ramma að áliti sveitarfélaga með undir 250 íbúa um stöðu og getu þeirra til að sinna lögbundnum verkefnum í samræmi við lög um breytingu á sveitarstjórnarlögum nr. 96/2021. Alls bárust 11 umsagnir frá sveitarfélögum, ein frá einstaklingi og önnur frá Landssamtökunum Þroskahjálpi.

Sveitarfélögin beina mörg hver sjónum sínum að forsendum bráðabirgðaákvæðis laganna um að aðeins fulltrúum sveitarfélaga með undir 250 íbúum sé gert að vinna álit að ofangreindu tagi. Þeirri skoðun er komið á framfæri að sú krafa feli í sér mismunun gagnvart þessum sveitarfélögum og stangist á við hugmyndafræði um sjálfstjórn sveitarfélaga. Með sama hætti séu engin rök fyrir því að fámennari sveitarfélög séu síður til þess fallin en fjölmennari að sinna skyldum sínum gagnvart íbúum. Á hinn bóginn benda Landssamtökin Þroskahjálpi á að fámenn sveitarfélög hafi oft ekki burði og aðstæður til að bjóða upp sérhæfða þjónustu við fólk með fötlun skv. lögum nr. 38/2018.

Helstu athugasemdir við drög að leiðbeiningum og ramma að áliti sveitarfélaga með undir 250 íbúa um stöðu og getu þeirra til að sinna lögbundnum verkefnum í umsögnum í samráðsgátt stjórnvalda eru eftirfarandi:

- 1) Ferli og tilgangur álitsins sé óljós.
- 2) Óeðlilegt sé að tala um að sveitarfélögin *skili* áliti til innviðaráðuneytisins enda sé ráðuneytið aðeins umsagnaraðili.
- 3) Óljós sé á hvaða forsendum ráðuneytið muni byggja umsögn sína.
- 4) Spurningarlistinn sé óþarflega langar og þar af leiðandi óeðlilega íþyngjandi fyrir fámenn sveitarfélög.
- 5) Gengið sé of langt í upplýsingaöflun með því að óska eftir upplýsingum um ólögbundin verkefni sveitarfélaga.
- 6) Ekki sé nægjanlegt að skilgreina skyldur sveitarfélaga á sviði dýraverndar aðeins með orðinu dýravernd heldur verði að fylgja skilgreiningunni dýravelferð með hliðsjón af lögum um velferð dýra nr. 55/2013 og reglugerð um velferð gæludýra nr. 80/2016

Svör ráðuneytisins eru eftirfarandi:

Lög um breytingu á sveitarstjórnarlögum nr. 96/2021 kveða á um að álit sveitarfélaga með undir 250 íbúa um stöðu og getu þeirra til að sinna lögbundnum verkefnum og um þau tækifæri sem felist í mögulegum kostum sameiningar sveitarfélagsins við annað eða önnur sveitarfélög skuli sent ráðuneytinu til umsagnar eigi síðar en ári frá sveitarstjórnarkosningum. Í framhaldi af því skuli álitnið kynnt íbúum sveitarfélagsins með fullnægjandi hætti ásamt umsögn ráðuneytisins.

Að því loknu skuli sveitarstjórn taka ákvörðun um hvort hefja eigi sameiningarviðræður og hafa um málið tvær umræður. Taki sveitarstjórn ákvörðun um að hefja ekki sameiningarviðræður geti minnst 10% af kosningabærum íbúum í sveitarfélaginu óskað eftir almennri atkvæðagreiðslu um ákvörðun sveitarstjórnar hafi slík atkvæðagreiðsla ekki þegar farið fram. Sveitarstjórn skuli verða við ósk íbúa eigi síðar en innan sex mánaða frá því að hún berst og skuli niðurstaða atkvæðagreiðslunnar vera bindandi fyrir sveitarstjórn.

Í nefndarálini umhverfis- og samgöngunefndar kemur fram að tilgangur álitsins sé að teknar séu saman nægilegar upplýsingar fyrir kjörna fulltrúa í sveitarstjórnnum og íbúa í sveitarfélaginu svo að ákvörðun þeirra um hvort hefja eigi sameiningarviðræður við annað/önnur sveitarfélög byggist á fullnægjandi upplýsingum. Með sama hætti er í nefndarálini tekið fram að hlutverk ráðuneytisins sé ekki aðeins að veita umsögn um álitnið heldur hafa eftirlit með framkvæmdinni. „Þannig er gert ráð fyrir **að ráðuneytið hafi sérstakt eftirlitshlutverk vegna álitsgerðarinnar, m.a. að hún sé unnin innan lögbundinna tímamarka og að í henni komi fram réttar upplýsingar og sjónarmið sem fram eiga að koma samkvæmt leiðbeiningum ráðuneytisins.**“

Í nefndarálini umhverfis- og samgöngunefndar kemur fram að ráðuneytinu sé veitt töluvert svigrúm um gerð umsagnarinnar. Tekið er fram að ekkert mæli gegn því að ráðuneytið láti í ljós afstöðu sína um sjálfbærni sveitarfélagsins og getu þess til að sinna lögbundnum verkefnum, telji það ástæðu til. Auk þess er bent á að ráðuneytið hafi á grundvelli 109. og 112. gr. sveitarstjórnarlaga viðtækar heimildir til að taka til formlegrar umfjöllunar stjórnsýslu sveitarfélags sem ekki sé í samræmi við sveitarstjórnarlög. Komi til þess að ráðuneytið telji að álitsgerð sveitarfélags uppfylli ekki á neinn hátt ákvæði laganna eða leiðbeiningar ráðuneytisins hafi ráðuneytið því heimild til að taka slíkt mál til formlegrar umfjöllunar og eftir atvikum gefa sveitarfélagi fyrirmæli um að vinna slíka álitsgerð með fullnægjandi hætti.

Lögin kveða á um að álitnið feli í sér umfjöllun um fjárhagslega og félagslega þætti sveitarfélagsins, íbúapróun og aðrar samfélagslegar aðstæður ásamt umfjöllun um þau tækifæri sem felist í mögulegum kostum sameiningar sveitarfélagsins við annað eða önnur sveitarfélög. Ráðuneytið tók mið af þessum þáttum við þróun leiðbeininga og ramma að álini sveitarfélaga með undir 250 íbúa og telur að ekki sé hægt að kalla fram heildstæða mynd af stöðu og getu sveitarfélagsins til þess að sinna verkefnum sínum með takmarkaðri upplýsingum. Komið er til móts við fulltrúa sveitarfélaga við upplýsingaöflun með forskráningu fjárhagsupplýsinga og annarra lykilupplýsinga. Ráðuneytið mun einnig verða sveitarfélögum til ráðgjafar og stuðnings eins og þurfa þykir. Ráðuneytið tekur því ekki undir það sjónarmið að ferill og tilgangur álitsins sé óljós.

Í leiðbeiningum ráðuneytisins er gert ráð fyrir að í álitum sveitarfélaga sé fjallað um nokkur ólögbundin verkefni sveitarfélaga með hliðsjón af því að algengt er að sveitarfélög vinni verkefni af því tagi. Jafnframt er ljóst að vaxandi kröfur eru gerðar til sveitarfélaga með þeim afleiðingum að líkur eru taldar á að einhver þessara verkefna geti orðið lögbundin í nánustu framtíð. Þá byggir umrætt atriði í leiðbeiningum ráðuneytisins m.a. á því að skv. 3. mgr. 4. gr. a sveitarstjórnarlaga skal í álitum sveitarfélags fjallað um þjónustu sveitarfélagsins og samfélagslegar aðstæður þess, og telur ráðuneytið auðsýnt að ólögbundin verkefni falli þar undir.

Einnig er minnt á markmið stjórnvalda um búsetufrelsi, þ.e. jöfn réttindi og aðgengi íbúa að þjónustu óháð búsetu.

Ráðuneytið tekur undir þá ábendingu að réttara sé að skilgreina skyldur sveitarfélaga á sviði dýraverndar með orðunum *dýravernd og dýravelferð* með hliðsjón af lögum um velferð dýra nr. 55/2013 og reglugerð um velferð gæludýra nr. 80/2016.